

Риб'янець Сергій Анатолійович

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри

кримінально-правових дисциплін

Лапко Анастасія Григорівна

студентка юридичного факультету

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЯК ВИД КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Після прийняття незалежності Україна обрала європейський шлях розвитку, це передбачало гуманізацію багатьох нормативно – правових актів. Кримінальне і кримінально – виконавче законодавство України не було винятком. У 1999 році Конституційний суд України визнав смертну кару як вищу міру покарання не конституційною. У 2001 році у новому Кримінальному кодексі України найвищою мірою покарання встановлено довічне позбавлення волі.

Метою дослідження є аналіз кримінального законодавства, що визначає поняття покарання у виді довічного позбавлення волі в Україні.

Різні аспекти вивчення вказаного виду покарання розглядали у своїх наукових дослідженнях М.І. Бажанов, І.Г. Богатирьов, О.М. Джужа, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, П.С. Матишевський, М.І. Мельник, Л.О. Мостепанюк, Б.О. Кириць, А.Х. Степанюк, В.М. Трубніков, М.І. Хавронюк та інші.

Довічне позбавлення волі передбачається за вчинення найтяжчих видів злочинів, таких як, наприклад, посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК України); умисне вбивство за обтяжуючих обставин (ч. 2 ст. 115 КК України); терористичний акт, що призвів до загибелі людини (ч. 3 ст. 258 КК України); посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК України) тощо [1, с. 250].

На те, що довічне позбавлення волі є юридично найбільш суворим видом покарання, вказує його місце у встановленій ст. 51 КК України системі покарань, де, як відомо, окремі види покарань розташовані від найменш суворого до найбільш суворого. Завершує цю систему, тобто визнається найбільш суворим видом покарання, саме довічне позбавлення волі.

У ст. 64 ч. 1 ККУ зазначено, що довічне позбавлення волі встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів (ч. 5 ст. 12 КК України) і застосовується лише у випадках, спеціально передбачених Кодексом, якщо суд не

вважає за можливе застосувати позбавлення волі на певний строк [1, с. 247].

Аналіз судової практики дозволяє зробити висновок, що обставиною, яка зумовлює призначення довічного позбавлення волі й водночас указує на неможливість досягнення мети покарання шляхом застосування покарання у виді позбавлення волі на певний строк, є винятково високий ступінь суспільної небезпеки вчиненого злочину й особи злочинця. Вона визначається сукупністю усіх зібраних у справі даних, що стосуються вчиненого злочину, особи винного й обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання. На таку небезпеку можуть, зокрема, вказувати: множинність (сукупність, повторність, рецидив) учинених особою злочинів; наявність у вчиненому діянні декількох з альтернативно передбачених диспозицією ознак відповідного складу злочину; наявність обставин, що обтяжують покарання, і відсутність обставин, що його пом'якшують; вкрай негативна характеристика особи злочинця [1, с. 251].

Чинний КК України не подає визначення поняття довічного позбавлення волі. На думку Л.О. Мостепанюк, довічне позбавлення волі – це найтяжчий вид основних покарань, що полягає в довічній (пожиттєвій) ізоляції особи, визнаної судом винною у вчиненні особливо тяжкого злочину, від суспільства у спеціальних кримінально-виконавчих установах [2, с. 11].

Науковці визнають, що можливість звільнення засуджених від відбування довічного позбавлення волі є проявом принципу гуманізму. Так у передбачених законом випадках можлива заміна довічного позбавлення волі іншим видом покарання, ч. 2 ст. 87 КК України встановлює, що актом помилування може бути здійснена заміна засудженому призначеного судом покарання у виді довічного позбавлення волі на позбавлення волі строком не менш як 25 років. Можлива заміна судом довічного позбавлення волі іншим видом покарання. Так, ч. 5 ст. 80 КК України встановлює, що якщо суд не визнає за можливе застосувати до особи, засудженої до довічного позбавлення волі, давність виконання обвинувального вироку, то це покарання замінюється позбавленням волі на певний строк. Замінюється воно іншим видом покарання і тоді, коли санкція статті, за якою була засуджена особа, уже не передбачає такого покарання (ч. 3 ст. 74 КК України) [1, с. 248].

До осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, застосування амністії не допускається. Про це прямо зазначено у п. «б» ч. 1 ст. 3 Закону України «Про застосування амністії в Україні» [3].

Коло осіб, яким може призначатися довічне позбавлення волі є обмеженим. Ч. 2 ст. 64 зазначає, що довічне позбавлення волі не застосовується до осіб, що вчинили злочини у віці до 18 років і до осіб у віці понад 65 років, а також до жінок, що були в стані вагітності під час вчинення злочину або на момент постановлення вироку (строк вагітності значення не має), а також у випадку, передбаченому частиною четвертою ст. 68 ККУ.

Не зважаючи на достатню кількість нормативно-правових актів, що регулюють процес виконання довічного позбавлення волі засудженими, все ж

таки мають місце відповідні проблеми законодавчого регулювання. Так у ч. 2 ст. 64 КК України зазначено, що довічне позбавлення волі не застосовується до осіб у віці понад 65 років. Проте у разі досягнення особою, яка відбуває покарання, зазначеного віку, цього виду підстав для звільнення законом не передбачено. Наступним проблемним питанням є застосування умовно-дострокового звільнення від відбування довічного позбавлення волі, що може виникнути в кращому випадку лише через 38 років і 7,5 місяців. Проте згідно зі статистичними даними середня тривалість життя чоловіків в Україні становить приблизно 58–62 роки, тому перспектива застосування УДЗ до цієї категорії засуджених виглядає досить примарно. Оскільки навіть така перспектива може виникнути лише за умови застосування акту помилування, вірогідність отримання засудженим права на УДЗ є досить незначною. Суперечливим моментом є також те, що згідно з ч. 1 ст. 151-1 КВК України зміна умов тримання засуджених до довічного позбавлення волі здійснюється в порядку, визначеному ст. 100 цього кодексу, яка передбачає зміну умов тримання засуджених в межах однієї колонії або шляхом переведення до колонії іншого виду. Незрозумілим є те, що законодавець розповсюджує дію ст. 100 КВК України на засуджених до довічного позбавлення волі, оскільки дана стаття поширюється на осіб, які засуджені до позбавлення волі на певний строк, тому що у ст. 51 КК України чітко розмежовуються ці два покарання. Колізія виникла також між ч. 6 ст. 151 КВК України та абз. 2 ч. 2 ст. 151-1 КВК України, де йдеться про надання дозволу засудженим брати участь у групових заходах освітнього, культурно-масового та фізкультурно-оздоровчого характеру, оскільки ч. 6 ст. 151 КВК України передбачає надання такого права через 15 років строку покарання, натомість абз. 2 ч. 2 ст. 151-1 КВК України – через п'ять років. [4, с. 215]

На думку більшості науковців, такий вид покарання є доречним та ефективним у боротьбі зі злочинністю в Україні. Проте деякі вчені виступають проти застосування такого виду покарання взагалі, а деякі вважають за доцільне застосовувати його тільки для чоловіків [1, с. 252].

У висновку можна зазначити, що проведення гуманізації законодавства, безперечно, встановило вірний шлях розвитку нашої держави. Довічне позбавлення волі, як кримінальне покарання за особливо тяжкі злочини, є недосконалим але воно внесло вагомий корективи у законодавство на користь людського життя. Законодавство встановлює вичерпний перелік найтяжчих злочинів за які передбачається довічне позбавлення волі, виділяє коло осіб, які не підлягають призначенню такого покарання і передбачає можливість помилування.

1. Бурда С. Я. Юридичний аналіз покарання у виді довічного позбавлення волі як виду основного покарання за КК України. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. - № 4 – С. 246 – 254.

2. Мостепанюк Л.О. Довічне позбавлення волі як вид кримінального покарання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. Людмила Олександрівна Мостепанюк; Національна

академія внутрішніх справ України. – К., 2005. – 16 с.

3. Про застосування амністії в Україні: Закон України від 1 січня 2012 р. Відомості Верховної Ради України – 1996. - № 48. – с т. 263.

4. Дейнега М. А. Проблемні аспекти правового регулювання відбування покарання у виді довічного позбавлення свободи. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2016. – Вип. 243. – С. 213 – 221.

5. Сервецький І. В. Сутність та значення позбавлення волі на певний строк як виду покарання. Юридична наука. – 2015. - № 1. – С. 113 – 119.

Самотуга Андрій Валерійович

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри

загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

САНКЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Інформаційне право – галузь права, яка не лише посіла чільне місце з-поміж інших у правовій системі держави, а й динамічно розвивається, зважаючи як на постійну увагу з боку науковців до проблематики інформаційно-правових відносин, так і на низку прийнятих за останні принаймні п'ять років законодавчих актів та внесенням змін до чинних.

Зважаючи на те що інформаційне право є складовою юридичної наукової спеціальності 12.00.07, а отже, найбільш тісно пов'язане з адміністративним правом, тобто належить до публічно-правових галузей, а звідси, серед методів найголовнішим чином застосовує імперативні. Тому зміст інформаційно-правових відносин, виходячи з класичної структури правовідносин взагалі, передбачає наявність такої складової, як юридична відповідальність, механізмом реалізації якої є санкції.

Як констатують вітчизняні науковці, переважна більшість сучасних досліджень з інформаційного права здійснюється в контексті стабільної (мирної) зовнішньополітичної ситуації, яка не є властивою для сучасної України [1, с. 17]. А тому в умовах ведення проти України гібридної війни, складовою якої поряд із фізичною (збройною) та економічною є інформаційно-гуманітарна війна, необхідною є кардинальна зміна підходу до аналізу саме санкцій, якими оперує на сьогодні інформаційне право. Інформаційна війна не лише супроводжує війну фізичну, вона, за висновком фахівців, їй передує [2].

З роки незалежності в Україні прийнято значний масив інформаційного законодавства. Так, законами України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», «Про друковані